

Teze ke kolokviu ze stylistiky

1. Základní terminologie - styl a stylistika, hranice stylistiky, její příbuzná učení, blízké vědní obory a jejich disciplíny. Styly objektivní, funkční, styl individuální (autorský, subjektivní), stylizace a kompozice, styl jazykový a literární aj.
2. Jazyk v komunikačním procesu, stratifikace jazyka. Útvary a poloútvary národního jazyka a jejich využití v různých stylových oblastech.
3. Stylistika a jazyková kultura, úkoly jazykové kultury, jazykové a stylové normy.
4. Náčrt vývoje stylistického bádání u nás. Významnější období z dějin stylistiky, aktuální problematika současnosti, představitelé české stylistiky – jména + publikace).
5. Stylotvorné faktory, jejich vymezení, výklad jednotlivých faktorů a jejich odraz v jazykových projevech.
6. Funkční styly spisovného jazyka (klasifikace stylů obecně, vývoj názorů). Kritéria pro vymezení stylů. Objasnění pojmů stylová oblast, styl. vrstva a styl. typ.
7. Styl hovorový, běžně dorozumivací. Objasnění pojmů stylová oblast, styl. vrstva a styl. typ, konkrétně, a to včetně příkladů.
8. Styl odborný a jeho dílčí styly. Objasnění pojmů stylová oblast, styl. vrstva a styl. typ, konkrétně, včetně příkladů.
9. Styl administrativní a jeho dílčí styly. Objasnění pojmů stylová oblast, styl. vrstva a styl. typ, konkrétně, včetně příkladů.
10. Styl publicistický a jeho dílčí styly. Objasnění pojmů stylová oblast, styl. vrstva a styl. typ, konkrétně, včetně příkladů.
11. Styl umělecký (styl umělecké literatury). Objasnění pojmů stylová oblast, styl. vrstva a styl. typ, konkrétně, včetně příkladů
12. Styl řečnický. Objasnění pojmů stylová oblast, styl. vrstva a styl. typ, konkrétně, včetně příkladů.
13. Styly sekundární, jejich vymezení a stylová charakteristika zvoleného sekundárního stylu (charakteristika stylové sféry, vrstvy – včetně příkladů, stylový typ).
14. Projevy mluvené a psané (event. připravené a nepřipravené) – jejich charakteristika včetně příkladů.
15. Stylistické prostředky čes. jazyka: výrazové prostředky a jejich dělení, prostředky stylově příznakové a stylově nepříznakové.
16. Stylistická charakteristika prostředků fonologických, stylistické varianty – výklad teorie + příklady; jejich uplatnění v různých stylových oblastech.
17. Stylistická charakteristika prostředků morfologických a slovtvorných, stylistické varianty – výklad teorie + příklady.
18. Stylistická charakteristika prostředků syntaktických, syntax volná a sevřená a jejich využití v komunikaci.
19. Prostředky lexikální z hlediska slohu. Stylistická klasifikace slovní zásoby.
20. Vztahy synonymie mezi prostředky lexikálními a jiné druhy vztahů – slohové užití.
21. Výstavba textu z hlediska stylistického. Stylistické prostředky kompoziční (obecně).
22. Slohový postup – jeho pojetí (vymezení). Charakteristika jednotlivých slohových postupů a jejich uplatnění v různých stylových oblastech.
23. Základní slohové útvary a jejich charakteristika v souvislosti se slohovými postupy.
24. Základní slohové útvary a jejich charakteristika v souvislosti s funkčními styly.
25. Kapitoly, odstavce a jiné části výstavby textu; titul; horizontální a vertikální členění textu.
26. Stylistický rozbor textu – úloha rozboru, jeho zaměření a metodika (postup).

Funkční styly spisovného jazyka

1. Ze stylistické teorie nastudujte klasifikaci funkčních stylů a ke každému stylu jako příklad vyhledejte příslušnou ukázkou textu uvedeného funkčního stylu.

2. Zařaďte text k funkčnímu stylu a zdůvodněte

A)

Když skončili oběd, tu Eman se „hodil do parády“, prohlédl se v zrcadle a prohodil: „A jde se!“

„Kam máš namířeno?“ ptal se otec.

„Na mač. Slávka si to dneska rozdá se Spartou.“

„A co je tobě do toho?“ podivil se stařec, „to není žižkovská věc, to je letenská.“

„Ale to náš starej fandí Slávii.“

„To bych rád věděl, co na ní vidí!“ hučel starší Eman.

(Poláček, K.: Muži v ofsajdu)

B)

Decca Navigátor (DN) je britský hyperbolický navigační systém pracující v pásmu 70 – 130 kHz, určený pro pobřežní navigaci. Systém je organizován v sítích (v polovině roku 1982 jich bylo v provozu téměř 50, viz obr. 2.16), které mají stanici M a obvykle tři stanice S, vzdálené 80 – 120 km od stanice M. Stanice S (a s nimi související soustavy hyperbol vytištěné na mapách, indikátory rozdílu fází atd.) jsou rozlišeny přiřazením barev.

(Daneš, J. a kol.: Amatérská radiotechnika a elektronika I)

C)

Jak oznámil mluvčí vojenského letectva, byl start raketoplánu z vojenské letecké základny v Kalifornii odložen a uskuteční se místo 20. března někdy v polovině července příštího roku. Nový komplex pro starty a přistání raketoplánu na západním pobřeží USA, který byl vybudován za šest let nákladem 2,5 miliardy dolarů, hraje významnou úlohu v plánech kosmického výzkumu.

(z tisku)

3. Vyhledejte hovorové prvky v následujících úryvcích, odlište spisovné hovorové prostředky od nespisovných a určete jejich funkci v textu:

a) Obvykle jsme jezdili ze Strážného, šli pěšky nahoru do kopce, tam co jezdily sáně s lyžema a zavazadlama, ale tentokrát někdo manželovi poradil, že je lepší nechat se vyvézt lanovkou ze Špindlu nahoru... - Došel jsem domů a řekl jsem našim rekreantům i těm ze spořitelny, aby mi šli pomoci, znovu jsme museli do té vichřice, postavili jsme sáně, zapřáhnul jsem koně, ten kůň už nechtěl podruhé z domu, byl namrzlej jinovatkou a asi mu omrzly uši. Kůň cítí riziko courání v takový slotě, na cestě byly navátý metrový závěje, to mu ztěžuje pohyb. Když má ještě těžký sáně...

(Suchl J.: Vteřiny mezi životem a smrtí)

b) ...tak jedu osmdesátkou k té zatáčce a myslím, že mám za ní volnou cestu, to se ví, byla to volovina; jenom jsem trochu ubral plyn a hasím si to vesele do zákrutu. A najednou

koukám, přes cestu jde průvod. Funus. Zrovna zatácel přes silnici do hřbitovních vrat. Tak já šlápnu na brzdu, a lidi, to byl smyk! Jenom se pamatuju, že čtyři mládenci, co nesli rakev, ji hodili na zem a už byli v příkopě, a prásk! Můj vozeček narazí zadkem do té rakve na cestě, a truhla letí přes pankejt do pole.

(Čapek, K.: Bajky a podpovídky)

4. Prestylizujte tak, aby výpovědi byly stylově nepříznakové. (Odstraňte hovorovost.)

- Ty boty, co jsem si včera koupila, už dneska nemají.
- Moc sem si všecko v životě bral.
- Ze čtyřek se stávají byty 1. kategorie.
- Ve městě je velký hlad po bytech, momentálně máme na stole moc nevyřízených žádostí.
- Z toho koukají jenom komplikace.
- Vyhlídl nám přistávací plochu, ale když jsme přiletěli, do poslední chvíle jsem uvažoval, jestli sednout nebo ne, třikrát jsem nalítával, bylo to hrozný riziko. Přístup do kotliny byl akorát z jižní strany.
- Kluci, to byl šílený průšvih, ale jinak fantastický.
- Všichni se hrnuli zpátky a leknutím ječeli.

Postup při stylistickém rozboru textu

Stylistický rozbor zaměřte na tyto jevy.

1. Stanovte hypotézu o zařazení textu do příslušné stylové sféry. Při charakteristice analyzovaného textu (ve vztahu k FS) sledujte tato kritéria:
  - a) funkce textu
  - b) charakteristika stylové sféry (zařazení textu k některé ze stylových sfér je třeba doložit zdůrazněním stylových vlastností textu)
  - c) charakteristika stylové vrstvy (doložená doklady z textu) viz ad 2 stránka formální, posouzení příznakovosti a nepříznakovosti jazykových prostředků, sledujte a popište stylovou hodnotu užitých prostředků
  - d) charakteristika stylového typu (zdůraznění stylových norem)
2. Stránka formální – jazyková
  - a) spisovnost výrazu (rovina fonologická, morfologická, lexikální, syntaktická, event. jevy slovo tvorné): hovorovost – knižnost, emocionalita – nocialita, kontakt s adresáty, signály mluvenosti, jazykové jevy domácí a přejaté atd.
  - b) nespisovnost výrazu – obecná čeština, interdialekt, dialekt, slang, profesionalismy, argot
3. Stránka kompoziční
  - a) Charakterizujte a popište kompozici neboli výstavbu textu
  - b) Odlište prostředky horizontálního a vertikálního členění textu

Event. je možné doplnění rozboru o posouzení textu z hlediska kultury řeči.

Upozorněte na případné slohové chyby a nedostatky.

Další úkoly k vypracování

- a) Seznamte se s povídkou Oty Pavla s názvem Dlouhá míle. Viz Pavel, O.: Jak jsem potkal ryby. (Jakékoliv vydání.)
- b) Najděte v textu povídky popisné pasáže a uveďte, které jazykové prostředky se nejvýrazněji podílejí na rozvíjení popisného slohového postupu.
- c) Proveďte stylistickou analýzu vybraných částí textu O. Pavla Dlouhá míle. Postupujte podle pokynů ke stylistickému rozboru.

Dlouhá míle (ukázky)

Konec války byl ve vzduchu jako naděje. Oba buštěhradské rybníky slovíli a kapry snědli. Nic už do rybníků nedali, protože nic neměli. Kapří násada došla, tak jako docházela munice. A snad už to bylo každému jedno, na pořad dne nastupovaly jiné starosti. Jenom mně ryby chyběly.

Bloumal jsem krajem a hledal potůčky. Tekly tu pomalu skrz černozevní step, nebyly stříbrné jako stužky a náhrdelníky královny, ale byly tmavé jako kladenská obloha, anebo dokonce černé jak uhlí z Franšachty. Jen v některých plavaly ryby. Ale ryby to byly za groš kudla. Řízečci a piskořiči malí. Takové rybičky, jaké se jední syrové, když je hodně velký hlad, anebo jaké chřoupali zlatokopové v Londonových povídkách. Stříbrné rybky běličky jak pocukrovaná pozlátka na vánoční stromek. Občas byli pod travnatými břehy ráčci jak mořské krevety. Třepali ocásky a durdili se na mě, když jsem je vytahoval z jejich mělkých děr. Nebylo tu nic pořádného k snědku, bylo to jenom velké akvárium, jehož stěny tvořily místo skleněných tabulí ze dvou stran břehy, dole písek a nahoře nebe. A kolem dokola kvetly pomněnky a říkaly vzpomíněj.

Vzpomínal jsem na brášku Huga a brášku Jirku. Spali jsme dřív v jedné studené místnosti ve dvou postelích. Jirku jsem musel každý večer drbat na zádech, on jinak nemohl usnout. Dával mi za to korunu.

A Hugo, ten vznešený aristokrat, přitom klapal pusou. Předváděl nám, jak mele Koníčkovice mlýn. Pracoval tam jako mládek a spíš jako poskok zadarmo, za mouku a za vlídné slovo. Vykládal obilí a vysypával pytle. Měl staré kolo a káru a v ní rozvážel sedlákům chleba. Většinou vodil kolo do vršku i z vršku, aby ho kára neporazila. Sedláci dávali dobré žito a dostávali fajnový chleba, který voněl všude, kudy jeho kolo jelo.

K večeri dostával Hugo chleba, pivní sýr a domácí pivo. Spal ve mlýně na palandě.

Když pak Hugo odcházel do koncentráku, nakláněl se jeho hezký obličej nad mou postelí, horkýma rukama mi tiskl tváře a šeptal mi zvláštní tajemství:

„Až na tom budete nejhůř, tak si dojdí do Koníčkovic mlejna pro stařečka kapra. Zapomněli ho tam při výlovu, asi se schoval v kořenech. Nikdo o něm neví. Pluje tam vousatý pod krajní starou vrbou. Krmil jsem ho domácím chlebem pro sebe. Ale já už ho nepotřebuju. Naházej tam chleba a on připluje.“

Od té doby utekl dlouhý věk. Co dělá Hugo? Snad vozí místo značkováného chleba káry mrtvých ke spalování a ti mrtví mají vytetováno své číslo, které už není k potřebě na zemi ani na nebi. Pánbůh prý bere do nebes v jiném pořadí.

My dosud žijeme tady. Maminka. Já. Proto jdu do mlynářského rybníka pro kapra stařečka. Má čtyři vousky a bude už buď hodně moudrý, anebo velice hloupý. V kapse schovávám kus domácího chleba, který mi dala paní pekařka Bláhová. Párkrát jsem ho užděl,

ale pak jsem se přemohl a nechal ho kaprovi. Moc jsem se těšil do mlýna. Byl to v mé mysli pohádkový mlýn, co v něm bydlí čerti Pacufráci.

Kolem jsou lidická pole.

Má maminka sem chodila pracovat, všude tu rostly brambory a kvetly drobné bílé kvítky. Brambory rostly i na hrobech popravených mužů a chlapců, a když ženské ty brambory vykopaly, podobaly se lidským srdcím. Nikdo si ty brambory nevzal domů. Každý se bál. Jen hrabivá Hanáčková si je vzala v tašce domů a do roka umřela.

Na kapra bylo dost času. Slunce se houpalo nad obzorem a já si vzpomněl, že jsem chtěl jít na Dlouhou míli. Dlouhá míle, to byl štráf silnice k letišti, obrostlý samými starými lípami. Dlouhá míle, to byl pro mě pojem neurčitý. Znamenal velký automobilový závod nebo dlouhou silnici, nebo také celý život.

Dědeček Ferdinand znal dokonce průpovídku:

VYTRVALOSTÍ SPĚJ K CÍLI,
PŘEKONÁŠ I DLOUHOU MÍLI

Šlapal jsem k Dlouhé míli a uždív jsem si zase z domácího chleba, určeného pro stařečka kapra. Přeskočil jsem potůček a vydal se vzhůru. Nahoře jsem spatřil, že Dlouhá míle už prakticky není. Přistávalo tu prý bitevní letadlo štika a brnklo o ty lípy. Udělalo ve vzduchu kotrmelec a spadlo do polí. Rozbilo se na cimprcampr a shořelo ještě dřív, než přijela hasičská stříkačka. I s pilotem. Košatým lípám na Dlouhé míli to přišlo draho. Na pásovém voze přijel nacistický generál v generálské čepici a přímo na místě dal rozkaz:

„Všem nepřátelům hlavy dolů!“

A všem stromům uřízli hlavy a zůstaly jen pahýly. Lidé ty stromy velice litovali. Sedláci plakali pro ty lípy jak pro své děti.

Posuďte příznakovost a nepříznakovost uplatněných jazykových prostředků:

Po zlověstném tichu, kdy černá houstnoucí klenba zastřela oblohu, přišel náhle po vlnách první divoký závan. Pak další a další. Teď už víchř s deštěm bičují hladinu a sviští v ráhnech. Obrovské vlny se podobají horám, do jejichž propastí se pravidelně propadáme. Obrovská loď se kymácí jako hříčka. Divadlo bez konce. Hukot větru, nárazy vln, skřípot lodí, děs.

Jeskyňáři, kteří tam tehdy působili, byli neobyčejně příjemní lidé. Přijali mě jako svého, dlouho do noci jsme klábosili, musel jsem u nich spát a ráno mě jeden z nich doprovodil k Bobačce, ke zdejší krasové vyvěračce tohoto podivného jména. Ale nejprve jsme šli k jeskyni. Vystoupali jsme vysoký svah, odemkli masivní mříž a tehdy se můj průvodce zeptal (měl silné astma), jestli jsem ochoten jít dovnitř sám. Šel jsem rád. Vlastně ne tak docela přesně, spíše jsem lezl, plazil se dlouhou prolézačkou a byl jsem v očekávání, jak asi bude vypadat podzemní jezero, do kterého nesmím spadnout, protože už bych nikdy nevylezl.